

Konflikt graniczny Kirgistan – Tadżykistan

Mateusz Kabaciński

Security
in practice

Konflikt graniczny Kirgistan – Tadżykistan

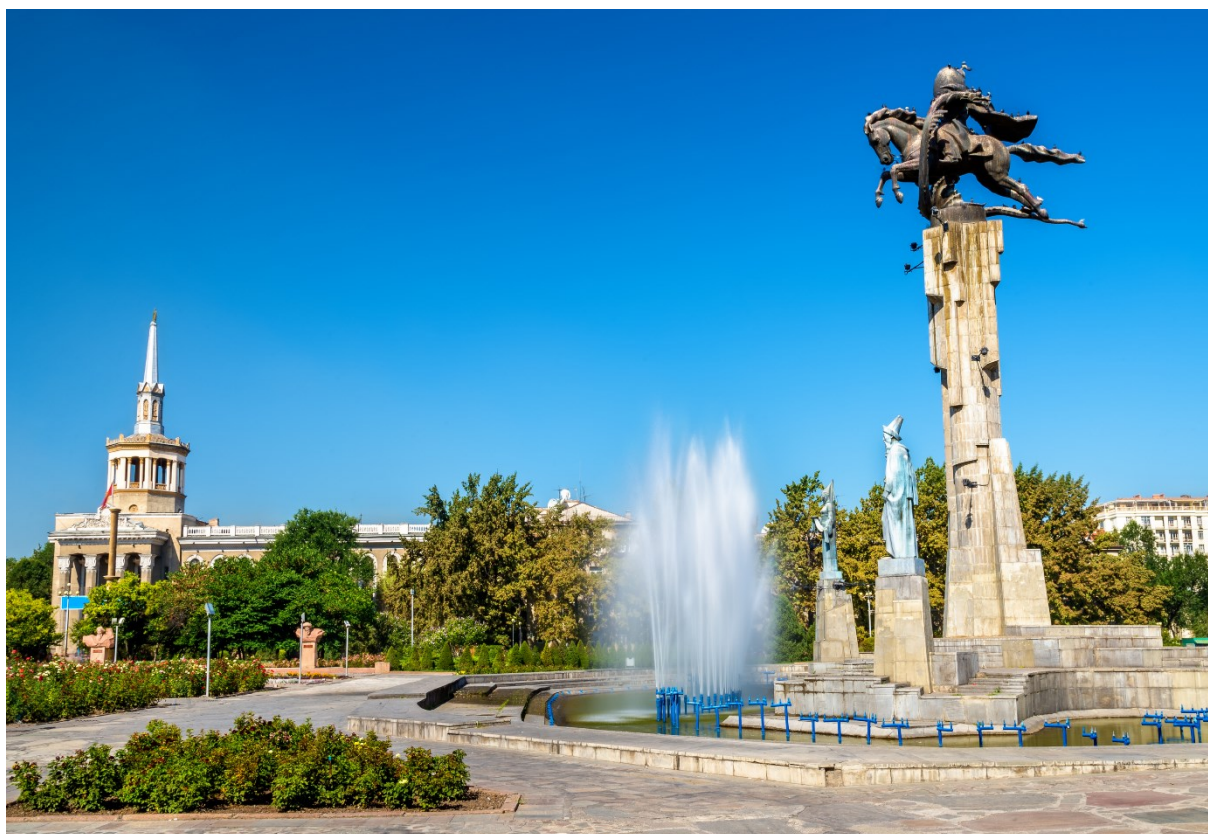
Opracował: Mateusz Kabaciński, 26.09.2021 r.

28 kwietnia 2021 r. wybuchł spór graniczny między Kirgistanem a Tadżykistanem. Konfrontacja rozpoczęła się wraz z próbą instalacji przez Tadżyków kamer w zakładzie wodociągowym w celu monitorowania dystrybucji wody. Strona kirgiska próbowała zlikwidować filary, na którym zostały one zamontowane, co doprowadziło do konfliktu zbrojnego. Zginęło łącznie ponad 50 obywateli Tadżykistanu i Kirgistanu, ponad 200 zostało rannych, a ok. 40 tys. cywilów zostało przesiedlonych. W obu krajach zniszczono domy, szkoły, liczne sklepy i przejścia graniczne[1]. Władze Kirgistanu oskarżyły Tadżykistan o niesprawiedliwą dystrybucję wody. Wiosną i latem, czyli w trudnym dla rolnictwa okresie, zużycie wody wzrasta aż dziesięciokrotnie, co nierzadko prowadzi do napięcia stosunków pomiędzy sąsiadami. Sytuację dodatkowo pogorszyła budowa większej liczby przygranicznych elektrowni wodnych, utrudniając jednocześnie regulację zaopatrzenia krajów w wodę[2].

Mapa 1. Kirgistan na mapie Azji Środkowej.

Starcia rozpoczęły się 28 kwietnia, kiedy obywatele obu państw wzajemnie zaczęli obrzucać się kamieniami. Walki szybko przerodziły się w bitwę z użyciem ciężkiej broni, w tym karabinów maszynowych i moździerzy. Konflikt rozprzestrzenił się na całej długości granicy (972 km), gdy wojska tadżyckie przejęły kontrolę nad autostradą prowadzącą do Vorukh, enklawy Tadżykistanu całkowicie zamkniętej przez Kirgistan[3]. Jeszcze tego samego dnia ministrowie spraw zagranicznych Tadżykistanu i Kirgistanu zgodzili się na zawieszenie broni na granicy[4]. Pomimo tego jednak walki nie ustały – obie strony kontynuowały ofensywę przez następne dni, zanim doszło do bezpośredniego spotkania premierów obu krajów: Kohira Rasulzody (Tadżykistan) i Ulukbeka Maripowa (Kirgistan). 30 kwietnia Tadżykistan potwierdził decyzję o zawieszeniu broni w oświadczeniu opublikowanym przez państwową służbę informacyjną[5]. Dodatkowo Unia Europejska i szef Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) wezwali Kirgistan i Tadżykistan do przestrzegania zawieszenia broni. Peter Stano, główny rzecznik polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, zakomunikował, że obie strony powinny „podjąć wszelkie niezbędne kroki, aby uniknąć podobnego konfliktu w przyszłości”[6].

Zdjęcie 1. Biszkek – stolica Kirgistanu.

1 maja prezydent Kirgistanu Sadyr Japarow podpisał dekret ogłaszający dwudniową żałobę narodową ofiar przemocy, podczas której flagi narodowe zawieszono na połowie masztu w całym kraju i na jego misjach dyplomatycznych za granicą. Instytucje kultury, a także stacje telewizyjne i radiowe zostały poproszone o odwołanie imprez i programów rozrywkowych[7]. Tego samego dnia reporterzy RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty)[8] po kirgiskiej stronie granicy złożyli doniesienie o sporadycznych strzałach i siłach tadżyckich rzekomo blokujących drogę łączącą kirgiskie okręgi Batken i Leilek. Natomiast kirgiskie służby graniczne oświadczyły, że zarejestrowały tadżycki sprzęt wojskowy przemieszczający się w kierunku granicy po tym, jak ogłoszono zawieszenie broni pod koniec 29 kwietnia. Jednocześnie oskarżyły tadżyckie oddziały o ostrzelanie domów, które zostały ewakuowane w dzielnicy Leilek. Bobojon Gafurov, najwyższy urzędnik w tadżyckim dystrykcie granicznym z dystryktem Leilek, zaprzeczył, by tadżyckie oddziały otworzyły ogień w tym rejonie i by jakiegokolwiek drogi zostały zablokowane. Akbar Yusufi, dziennikarz RFE, potwierdził słowa urzędnika, mówiąc: „Wszystkie drogi są otwarte, nie ma przeszkód w ruchu”[9]. Od 4 maja zawieszenie broni między Kirgistanem a Tadżykistanem wydawało się utrzymywać. Także siły stacjonujące przy granicy potwierdziły doniesienia od stabilności i spokoju. Wyjątek stanowił przykry incydent zaistniały 9 lipca, w wyniku którego zginął jeden kirgiski żołnierz[10].

Przyczyn długoletniego sporu można doszukiwać się w historii obu krajów. Kirgistan i Tadżykistan, które są członkami Szanghajskiej Organizacji Współpracy i Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, zostały podbite przez Imperium Rosyjskie w XIX wieku. W latach dwudziestych XX w. Związek Sowiecki przeprowadził delimitację[11] wielu państw członkowskich – w tym Tadżykistanu i Kirgistanu, co doprowadziło do powstania enklaw. Oba kraje uzyskały niepodległość po upadku ZSRR w 1991 roku[12]. Od początku XXI wieku uzgodnione warunki dotyczące podziału wody były regularnie łamane. Kirgistan nadal wykazuje niechęć do przestrzegania tradycyjnego reżimu irygacyjnego, polegającego na zmniejszaniu pojemności zbiorników kaskady hydroelektrowni Dolnego Narynu. Przeciwnicy budowy elektrowni regularnie zakłócają również uzgodnione warunki dostaw energii[13]. W ciągu ostatnich 12 lat doszło do ponad 150 starć, z czego 30 miało miejsce w samym 2014 roku. Jednak liczba ofiar i skala zniszczeń w kwietniu 2021 roku oznaczały nasilenie przemocy i agresji w tym regionie[14].

Fakt, że zaangażowano oddziały tadżyckie znajdujące się z dala od pierwotnego miejsca starcia, wskazuje na celowość działań – podaje portal United States Institute of Peace. W porównaniu z poprzednimi konfliktami pojawia się pewna różnica. W mediach społecznościowych tzw. „wojna na memy” tym razem zaskakująco szybko się nasiliła. W bardziej kontrolowanych tadżyckich środkach masowego przekazu informacje były skąpe i nie podawano jednoznacznej liczby ofiar. Natomiast stosunkowo bardziej otwarte kirgiskie media podawały niejasne zestawienia liczb i sprzeczne fakty. Jednakże media społecznościowe „ekspłodowały” mieszkanką doniesień, tendencyjnych memów i patriotycznych tematów mających na celu zjednanie opinii publicznej. Bardziej przemyślane głosy mogły zostać zagłuszone przez ilość postów i sposób, w jaki platformy przetwarzają informacje. Podczas gdy walki w terenie wydają się być opanowane, „wojna memów” między społecznościami trwała długo po zawieszeniu broni[15].

[1] *What drove the worst Kyrgyz-Tajik conflict in years?*, „thethirdpole.net”, 28.05.2021, <https://www.thethirdpole.net/en/regional-cooperation/climate-nationalism-unresolved-borders-and-the-pandemic-drove-kyrgyz-tajik-conflict/>, 12.07.2021.

[2] *Kyrgyzstan and Tajikistan conflict is a sign of water wars in Central Asia*, „lansinginstitute.org”, 4.05.2021, <https://lansinginstitute.org/2021/05/04/kyrgyzstan-and-tajikistan-conflict-triggers-water-wars-in-central-asia/>, 12.07.2021.

[3] *Deadly fighting on Kyrgyzstan-Tajikistan border kills at least 31*, „bbc.com”, 30.04.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-56940011>, 10.07.2021.

[4] *Kyrgyzstan says ceasefire with Tajikistan holding after clashes*, „aljazeera.com”, 2.05.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/2/kyrgyzstan-says-ceasefire-with-tajikistan-holding-after-clashes>, 10.07.2021.

[5] *Kyrgyzstan says ceasefire with Tajikistan holding...*

[6] *Kyrgyz, Tajik Officials Reach Agreement On Troop Pullback, Truce After Deadly Border Clashes*, „rferl.org”, 1.05.2021, <https://www.rferl.org/a/kyrgyz-tajik-border-troop-pullback-deadly-clashes-ceasefire/31232855.html>, 12.07.2021.

[7] *Kyrgyz, Tajik Officials Reach Agreement On...*

[8] Radio Wolna Europa.

[9] *Kyrgyz, Tajik Officials Reach Agreement On...*

[10] *Kyrgyz border guard killed in shootout with Tajik forces*, „timesofindia.indiatimes.com”, 9.07.2021, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/kyrgyz-border-guard-killed-in-shootout-with-tajik-forces/articleshow/84260134.cms>, 10.07.2021.

[11] Delimitacja – pojęcie z zakresu prawa międzynarodowego oznaczające ustalenie przebiegu granicy państwowej, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/delimitacja;3891568.html>, 9.09.2021.

[12] I. Sikorskaya, *A brief history of conflict in Kyrgyzstan*, „peaceinsight.org”, 9.10.2015, <https://www.peaceinsight.org/en/articles/a-brief-history-of-conflict-in-kyrgyzstan/?location=kyrgyzstan&theme=>, 10.07.2021.

[13] *Kyrgyzstan and Tajikistan conflict is a sign...*

[14] *What drove the worst Kyrgyz-Tajik conflict...*

[15] G. Helf, *Border Clash Between Kyrgyzstan and Tajikistan Risks Spinning Out of Control*, „usip.org”, 4.05.2021, <https://www.usip.org/publications/2021/05/border-clash-between-kyrgyzstan-and-tajikistan-risks-spinning-out-control>, 10.07.2021.